

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2026.3.22>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЙ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ СУДОМ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА ПРОКУРОРУ

Немчинов Євген Сергійович,

orcid.org/0009-0000-4016-2686

доктор філософії у галузі права,

прокурор відділу Дніпропетровської обласної прокуратури

У статті досліджуються актуальні проблеми кримінального процесуального права, пов'язані з поверненням судом обвинувального акта прокурору та визначенням строків досудового розслідування після такого повернення. Актуальність теми обумовлена відсутністю в Кримінальному процесуальному кодексі України чітких положень щодо суб'єкта усунення недоліків обвинувального акта, а також строків, протягом яких такі недоліки мають бути усунуті та обвинувальний акт повторно скерований до суду. У роботі проаналізовано положення кримінального процесуального законодавства, правові позиції Касаційного кримінального суду Верховного Суду, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, Великої Палати Верховного Суду, роз'яснення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також практику Європейського суду з прав людини. Особливу увагу приділено визначенню належного суб'єкта усунення недоліків обвинувального акта після його повернення судом. Обґрунтовано висновок, що таким суб'єктом повинен виступати прокурор, оскільки саме йому закон прямо адресує повернення обвинувального акта. Окремо досліджено питання щодо строку, протягом якого усуваються недоліки повернутого обвинувального акта. Обґрунтовується позиція, відповідно до якої такі дії фактично здійснюються в межах досудового розслідування, а отже мають бути пов'язані зі строками, встановленими ст. 219 Кримінального процесуального кодексу України. У статті запропоновано алгоритм обчислення строку досудового розслідування після повернення судом обвинувального акта прокурору, який базується на визначенні невикористаного залишку строку досудового розслідування на момент первинного направлення обвинувального акта до суду. Зроблено висновок, що застосування концепції виключно «розумного строку» без визначених часових меж може створювати ризики для принципу правової визначеності та призводити до неоднакового правозастосування. У зв'язку з цим запропоновано більш визначений механізм обрахунку строків після повернення обвинувального акта, який сприятиме забезпеченню законності, передбачуваності кримінального провадження та мінімізації ризиків його закриття у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування.

Ключові слова: кримінальне провадження, повернення обвинувального акта, прокурор, орган досудового розслідування, строки досудового розслідування, розумний строк.

Nemchynov Yevhen. Legal Regulation of Actions after the Court Returns the Indictment to the Public Prosecutor

The article examines current issues of criminal procedural law related to the return of an indictment by the court to the public prosecutor and the determination of pre-trial investigation time limits following such return. The relevance of the topic stems from the absence of clear provisions in the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the entity responsible for remedying deficiencies in an indictment, as well as the time limits within which such deficiencies must be corrected and the indictment resubmitted to the court. The study analyzes

the provisions of criminal procedural legislation, the legal positions of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court, the Joint Chamber of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court, the Grand Chamber of the Supreme Court, explanations provided by the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases, and the case law of the European Court of Human Rights. Particular attention is devoted to identifying the proper entity responsible for remedying deficiencies in an indictment after its return by the court. The article substantiates the conclusion that this responsibility should rest with the public prosecutor, since the law expressly designates the public prosecutor as the recipient of the returned indictment. The study also addresses the issue of the period within which deficiencies in a returned indictment must be remedied. It argues that such actions are, in essence, carried out within the framework of criminal proceedings at the pre-trial investigation stage and should therefore be linked to the time limits established by Article 219 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. The article proposes an algorithm for calculating the pre-trial investigation time limits following the court's return of an indictment to the public prosecutor. This algorithm is based on determining the unused portion of the pre-trial investigation period remaining at the moment the indictment was initially submitted to the court. The conclusion is drawn that the application of the concept of a «reasonable time» alone, without defined time limits, may create risks for the principle of legal certainty and lead to inconsistent law enforcement. Accordingly, the article proposes a more precise mechanism for calculating time limits following the return of an indictment, which would contribute to ensuring legality, predictability of criminal proceedings, and minimizing the risk of their closed due to the expiration of pre-trial investigation time limits.

Key words: criminal proceedings, return the indictment, public prosecutor, pre-trial investigation agency, time limits for pre-trial investigation, reasonable time.

Дотримання належної правової процедури після повернення судом обвинувального акта прокурору є однією з гарантій реалізації таких загальних засад кримінального провадження, як верховенство права та законність.

За приписами п. 3 ч. 3 ст. 314 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1] в підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти рішення про повернення обвинувального акта прокурору, якщо він не відповідає вимогам цього Кодексу.

Водночас жодна норма КПК не містить приписів щодо того, хто саме повинен усунути недоліки обвинувального акта після його повернення судом, а також не визначає строк, протягом якого такі недоліки мають бути усунуті та обвинувальний акт повторно скерований до суду.

Проблемні питання, що стосуються строків досудового розслідування після повернення судом обвинувального акта прокурору, були постійним предметом дослідження у працях багатьох учених і процесуалістів.

У тому чи іншому аспекті ці питання розглядалися у працях І. В. Гловюк, Є. О. Говорун, В. В. Михайленко, О. В. Музиченка, А. Д. Ошешої та ін.

Констатуючи вагомий внесок указаних учених у розроблення цієї пробле-

матики, слід зауважити, що вони розкривали лише певні її сторони, тому ще й досі залишається чимало дискусійних, недостатньо опрацьованих питань, що пояснюється складністю і різносторонністю інституту строків досудового розслідування.

У межах цього дослідження пропонується розглянути два взаємопов'язані питання: (1) хто є належним суб'єктом усунення недоліків повернутого обвинувального акта та (2) протягом якого строку прокурор має право повторно звернутися до суду з обвинувальним актом після усунення виявлених недоліків.

Із імперативних приписів п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК впливає, що у разі встановлення невідповідності обвинувального акта вимогам закону суд повертає його саме прокурору.

Водночас у постанові від 27.11.2024 у справі № 336/3796/15-к Велика Палата Верховного Суду, аналізуючи ст. 314 КПК, дійшла висновку, що суд може повернути обвинувальний акт органу досудового розслідування [2].

Як убачається зі змісту статей 3, 36, 38 КПК, прокурор і орган досудового розслідування (його службові особи – слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізна-

ння) належать до сторони обвинувачення та беруть участь у реалізації її функцій. Разом з цим їх процесуальний статус і повноваження не є тотожними. Якщо орган досудового розслідування здійснює досудове розслідування у формі дізнання або досудового слідства, то прокурор, крім підтримання публічного обвинувачення в суді, здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування.

Отже, прокурор й орган досудового розслідування (його службові особи) є самостійними учасниками кримінального провадження з різним процесуальним статусом і повноваженнями, а тому їх ототожнення неможливе.

Оскільки законом прямо визначено прокурора адресатом повернення обвинувального акта, вважаємо, що саме він повинен усунути недоліки цього процесуального рішення. Тобто у такому випадку складати та затверджувати обвинувальний акт повинен прокурор.

Поряд з цим слід зазначити, що складання обвинувального акта слідчим або дізнавачем із подальшим його затвердженням прокурором хоча і може розцінюватися як порушення вимог КПК, однак таке порушення не має характеру істотного.

Крім цього Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) у п. 2 листа від 03.10.2012 № 223-1430/0/4-12 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до КПК» звернув увагу судів на те, що про повернення матеріалів кримінального провадження (зокрема обвинувального акта) прокурору суд постановляє відповідну ухвалу. Такою ухвалою суд зобов'язує прокурора усунути виявлені недоліки протягом визначеного ним розумного строку, який має бути достатнім для виправлення допущених недоліків [3].

Отже, із наведених роз'яснень ВССУ випливає, що усунення недоліків обвинувального акта має здійснюватися прокурором у межах конкретного строку.

Водночас у постанові об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15.04.2024 у справі № 753/25892/21 сформульовано правовий

висновок, відповідно до якого повернення обвинувального акта прокурору у зв'язку з тим, що він не відповідає вимогам КПК (п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК), не відновлює досудове розслідування. Прокурор може повторно звернутися до суду із обвинувальним актом у межах розумного строку, без невинуватих затримок у часі, після закінчення виконання процесуальних дій, які були необхідними на виконання ухвали суду для приведення цього акта у відповідність до вимог КПК і подальшого звернення з ним до суду [4].

З указаним правовим висновком фактично погодилась Велика Палата Верховного Суду, яка в постанові від 27.11.2024 у справі № 336/3796/15-к зазначила, що положення КПК не містять конкретного строку, протягом якого прокурор повинен усунути встановлені судом недоліки обвинувального акта, а тому такі недоліки повинні бути усунуті в межах розумного строку, який є об'єктивно необхідним для виконання процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень. Крім того в цій постанові зазначено, що КПК не передбачає можливості відновлення досудового розслідування у випадку повернення обвинувального акта судом, оскільки відповідно до ст. 282 цього Кодексу ця обставина не є підставою для такого відновлення [2].

Разом з цим Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у рішенні від 20.01.2022 у справі «Оксаніч проти України» (заява № 64627/13) у п. 25 зазначив, що хоча КПК встановлює, що період досудового розслідування закінчується в день направлення обвинувального акта до суду першої інстанції, у цій справі суд першої інстанції повертав обвинувальний акт прокурору для виправлення недоліків 08 травня та 20 червня 2013 року, і це означало, що справу було повернуто на стадію досудового розслідування, а тримання заявника під вартою знову кваліфікувалося як «досудове» [5].

Слід враховувати, що наведений висновок ЄСПЛ сформульовано виключно у контексті гарантій ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та оцінки законності тримання особи під вартою. Водночас зазначе-

ний підхід має значення і для загального розуміння процесуальної природи повернення обвинувального акта, оскільки він свідчить про можливість розгляду такого повернення як обставини, що фактично впливає на «повернення» провадження до стадії досудового розслідування у функціональному, а не суто формально-юридичному сенсі.

КПК розрізняє поняття «завершення» досудового розслідування (зокрема ст. 290 КПК) як проміжну стадію та «закінчення» досудового розслідування (зокрема ст. 283 КПК) як його остаточну стадію.

При цьому необхідно врахувати, що на момент повернення судом обвинувального акта прокурору, як правило, у справі виконані вимоги ст. 290 КПК та після усунення недоліків обвинувального акта прокурор буде керуватись п. 3 ч. 2 ст. 283 КПК і повторно вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань на виконання приписів ч. 3 ст. 283 КПК.

У зв'язку з цим повернення обвинувального акта створює проміжний процесуальний стан між зазначеними етапами, які відносяться до досудового розслідування.

Ураховуючи наведене, можна дійти недовозначного висновку, що недоліки повернутого обвинувального акта усуваються під час досудового розслідування, яке за приписами КПК (ст. 219 КПК) має конкретні строки.

Оскільки усунення недоліків повернутого обвинувального акта, на нашу думку, відбувається в межах досудового розслідування, важливого значення набуває питання обчислення строків такого розслідування.

Згідно з ч. 1 ст. 115 КПК строки, встановлені цим Кодексом, обчислюються годинами, днями і місяцями.

Строк досудового розслідування обчислюється з моменту повідомлення особі про підозру до дня звернення до суду з обвинувальним актом (ч. 1 ст. 219 КПК).

З постанови Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 19.09.2024 у справі № 754/5506/22 слідує, що строк досудового розслідування обчислюється, зокрема, днями [6].

З огляду на викладене, алгоритм обчислення строку досудового розслідування після повернення обвинувального акта може включати такі етапи: (1) визначення граничної дати закінчення строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру; (2) встановлення дати первинного звернення до суду з обвинувальним актом; (3) визначення кількості днів, що залишалися невикористаними на момент такого звернення; (4) додавання цих днів до дати надходження обвинувального акта до органу прокуратури після його повернення судом.

Такий підхід забезпечує більшу визначеність правозастосування, оскільки дозволяє передбачити конкретний часовий проміжок для усунення недоліків обвинувального акта та повторного звернення до суду.

При цьому необхідно врахувати, що практика свідчить, що навіть незначне порушення строків (іноді в один день) може мати наслідком закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, що свідчить про критичну важливість точності їх обчислення.

Разом із тим концепція «розумного строку» після повернення обвинувального акта без чітких меж може створювати ризики для принципу правової визначеності, оскільки допускає різне тлумачення допустимої тривалості такого строку.

Дійсно, можна уявити ситуацію, коли прокурор звертається до суду з обвинувальним актом в останній день строку досудового розслідування, що не заборонено положеннями КПК, та у подальшому цей акт повертають прокурору. У такому випадку виникає ризик відсутності процесуального часу для «доопрацювання» обвинувального акта, що потенційно може призвести до закриття провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК. Водночас така ситуація здебільшого є наслідком процесуальної поведінки сторони обвинувачення, яка зобов'язана враховувати ризики повернення обвинувального акта та забезпечувати достатній резерв часу (як приклад, навряд чи прокурор буде скеровувати до суду обвинувальний акт в останній день строку досудового

розслідування у провадженні, в якому до особи застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою).

У контексті запропонованого підходу окремої уваги потребує питання процесуального оформлення строку, обрахованого за наведеним вище алгоритмом.

Відповідно до ч. 3 ст. 110 КПК постановова виноситься у випадках, передбачених цим Кодексом, а також коли прокурор визнає це за необхідне.

Із ч. 7 ст. 219 КПК випливає, що керівник органу прокуратури наділений повноваженнями щодо обрахування строку досудового розслідування.

Беручи до уваги зазначені норми процесуального права, вважаємо, що після надходження до органу прокуратури повернутого обвинувального акта керівник цього органу може винести поста-

нову, в якій визначити кінцевий строк, обрахований за наведеним вище алгоритмом, протягом якого прокурор у кримінальному провадженні, зокрема, має забезпечити усунення недоліків та прийняття рішення щодо повторного звернення до суду з обвинувальним актом.

Очевидно, що в правозастосовній практиці домінують підходи Верховного Суду щодо «розумного строку» для усунення недоліків повернутого обвинувального акта, однак з метою мінімізації ризиків закриття кримінальних проваджень на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК через можливу зміну правової позиції Верховного Суду актуальним залишається формування більш визначеного механізму обчислення строків після повернення обвинувального акта, що становить предмет наукової дискусії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 01.07.2026).
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27.11.2024 (справа № 336/3796/15-к). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123780067> (дата звернення: 01.07.2026).
3. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03.10.2012 № 223-1430/0/4-12 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1430740-12#Text> (дата звернення: 01.07.2026).
4. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15.04.2024 (справа № 753/25892/21). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118520015> (дата звернення: 01.07.2026).
5. Рішення Європейського суду з прав людини від 20.01.2022 у справі «Оксаніч проти України» (заява № 64627/13). // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h06#Text (дата звернення: 01.07.2026).
6. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 19.09.2024 (справа № 754/5506/22). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121867858> (дата звернення: 01.07.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 02.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.08.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)